

LAND ART CONTEMPORARY

JAARVERSLAG

LANDART CONTEMPORARY (LACDA)

Stichting Land Art Center Drenthe

2021

www.landartcontemporary.nl

POSTADRES

Land Art Contemporary
Hoofdstraat 47
7751 GB Dalen

INHOUDSOPGAVE

- 1. ALGEMEEN**
- 2. ACTIVITEITEN VERSLAG 2021**
- 3. FINANCIEEL VERSLAG 2021**

1. ALGEMEEN

Oprichting en maatschappelijke doelstelling

Stichting Land Art Center Drenthe (Land Art Contemporary, LACDA) is in januari 2011 opgericht door de Familie Sanders -ten Holte. Familie ten Holte heeft van oudsher een band met Drenthe en de familie Sanders is met drie generaties kunstverzamelaars actief in de hedendaagse kunstwereld. De familie wil de historische banden die zij met de regio heeft graag verbinden met haar interesse voor internationale hedendaagse kunst en besloot daarom tot de oprichting van stichting LACDA. De stichting kent de volgende doelen:

Het bevorderen, onderhouden en ontwikkelen van kunstprojecten, meer in het bijzonder Land Art projecten in Drenthe en daarbuiten en het verrichten van onderzoek naar kunstprojecten, meer in het bijzonder Land Art projecten in Drenthe en daarbuiten.

De stichting tracht haar doelen te verwezenlijken door:

- *Het ontsluiten van eerdere kunstprojecten, meer in het bijzonder Land Art projecten en het ontwikkelen van scenario's voor nieuw te realiseren projecten;*
- *Het organiseren van kunstprojecten in het bijzonder Land Art projecten;*
- *Het opzetten en beheren van een documentatieprogramma;*
- *Het verzorgen van Artist-in-Residence programma's.*

Stichting LACDA is geworteld in Drenthe en opereert vanuit een programma waarbij ze steeds nieuwe allianties sluit met instellingen die passen bij de inhoudelijke agenda. De stichting maakt daarbij gebruik van de bestaande culturele infrastructuur in Drenthe en daarbuiten. Via deze samenwerking kan een ambitieus en vernieuwend programma rondom Land Art worden samengesteld.

Bestuur

Het bestuur bestaat sinds januari 2011 uit:

- Reyn van der Lugt, voorzitter (voormalig directeur Groninger Museum)
- Albertine Zoetmulder-Sanders, secretaris (namens de familie Sanders)
- Roelie Lubbers-Hilbrands, penningmeester (directeur/eigenaar RLH A&A BV)

Adviseur van het bestuur is Pieter Sanders

Het bestuur is in 2021 bijeengeweeest, op:

- 3 februari 2021, online;
- 31 mei 2021, online

Vanwege de Covid-19 pandemie is daarnaast telefonisch en via e-mail 'vergaderd'.

Verder is het bestuur bij elkaar geweest op 19 juni 2021 tijdens de viering van 50 jaar Broken Circle Spiral Hill en deels op 24 oktober 2021, tijdens de boekpresentatie van 50 jaar Land Art in Nederland.

Volgens artikel 5 van de statuten dient elk half jaar een vergadering te worden gehouden.

Raad van Advies

De Raad van Advies bestaat uit:

- Arno van Roosmalen, voorzitter (voormalig directeur STROOM, centrum voor beeldende kunst en architectuur in Den Haag);
- Jeroen Boomgaard (Lector Kunst en Publieke Ruimte bij de Gerrit Rietveld Academie/Universiteit van Amsterdam);
- Harry Tupan (Directeur Drents Museum).

De Raad van Advies is met het bestuur in 2021 niet bijeengeweeest. Wel zijn de individuele leden een aantal keren bijgepraat over de lopende zaken en geraadpleegd voor specifieke vragen.

Beloningsbeleid

De bestuursleden en de leden van de Raad van Advies ontvangen conform artikel 3 lid 5 van de statuten geen beloning voor hun werkzaamheden. Voor projectmanagement vindt externe inhuur plaats.

Projectleiding en advies

Met ingang van december 2014:

Anne Reenders

J.J. Cremerplein 29 III

1054 TH Amsterdam

BTW nummer: NL1043,94,833, b01

anne@kunstvoorkunzaken.nl

www.kunstvoorzaken.nl

06-45754855

Anne Reenders (1973) werkt reeds meer dan 15 jaar aan de ontwikkeling van kunstprojecten in de publieke ruimte. Sinds 2007 vanuit haar eigen onderneming Kunst voor Kunstzaken. Ze heeft inhoudelijk veel kennis van hedendaagse kunst en ruime ervaring met het betrekken van kunstenaars bij stedelijke en ruimtelijke ontwikkelingsprocessen.

Voor de oprichting van haar eigen onderneming werkte ze bij diverse culturele instellingen. Zo werkte ze o.a. bij Atelier HSL, het kunstprogramma bij de aanleg van de Hogesnelheidslijn-Zuid, het Centrum Beeldende Kunst Utrecht, De Uithof – Universiteit Utrecht (Vastgoed) en stelde ze als curator diverse tentoonstellingen samen over hedendaagse kunst.

Van september 2007 tot november 2011 was zij aangesteld als stedelijk adviseur beeldende kunst bij de Gemeente Enschede. Van september 2017 tot november 2021 werkte ze als adviseur beeldende kunst/Land Art voor de Provincie Flevoland. En vanaf januari 2021 is ze betrokken als adviseur en Programmamaker Kunst bij het in ontwikkeling zijnde Kunstmuseum Flevoland te Almere.

Aansprakelijkheidsverzekering

In 2012 is bij Interpolis een Aansprakelijkheidsverzekering inclusief Bestuurdersaansprakelijkheid t.n.v. de Vereniging Lacda afgesloten die jaarlijks doorloopt.

Communicatie en PR

Met ingang van december 2014 behoort dit tot de taken van projectleider Anne Reenders.

ANBI

Stichting Land Art Contemporary is door de fiscus aangemerkt als een Algemeen Nut Beogende Instelling (ANBI).

Visie ten aanzien van de drie codes

Code Culturele Diversiteit

De Code Culturele Diversiteit en Inclusie richt zich op alle vormen van verschil. Het biedt een kapstok om integraal op het terrein van Personeel, Publiek, Programma en Partners diversiteitsbeleid te ontwikkelen:

- Programma: De producten en diensten van de instelling;
- Publiek: De (eind)afnemers van de producten en diensten;
- Personeel: Alle medewerkers met een tijdelijk of vast dienstverband, vrijwilligers, stagiaires, bestuursleden, leden van de Raad van Toezicht, leden van de Raad van Advies, etc.;
- Partners: Externe personen en organisaties waar de instelling opdrachten aan verstrekt of mee samenwerkt.

Daarbij worden de vijf principes/stappen uit de code gehanteerd:

- Principe 1: Je weet waar je staat ten aanzien van diversiteit en inclusie;

- Principe 2: Je integreert diversiteit en inclusie in je visie;
- Principe 3: je creëert draagvlak binnen je organisatie voor het naleven van de code;
- Principe 4: Je stelt een plan van aanpak op, gericht op continue verbetering;
- Principe 5: Je monitort en evalueert naleving van de code en je legt er verantwoording over af.

Vanuit het principe 'pas toe of leg uit' geeft stichting LAC in dit jaarverslag uitleg over de mate waarin de Code wordt gehanteerd:

Stichting LAC is een kleine stichting die projecten uitvoert met beperkte omvang. Er zijn geen medewerkers in dienst. Diversiteit is qua sociaaleconomische achtergrond, expertise, ervaring, man/vrouw verhouding en leeftijd goed geborgd in het bestuur en in de raad van advies. Gezien de aard en de omvang van de organisatie acht stichting LAC dit voor nu het best haalbare.

De activiteiten van stichting LAC zijn van projectmatige aard. Per project wordt beoordeeld en getoetst in hoeverre diversiteit en inclusie in het plan van aanpak van het desbetreffende project zijn opgenomen. Het bestuur monitort en evalueert de naleving hiervan.

Fair Practice Code

Gebruikers van de Fair Practice Code zetten zich in voor Fair Pay, Fair Share en Fair Chain. Dit houdt in een eerlijke, duurzame en transparante bedrijfsvoering en respectvol, solidair en in vertrouwen met elkaars belangen rekening te houden ten dienste van een sterke sector die de potentie en kansen van makers ten volle benut en doet renderen.

Stichting LAC hanteert de uitgangspunten van de Fair Practice Code. Tegenover uitgevoerd werk door externen ten behoeve van de organisatie en de projecten staat een eerlijke vergoeding. Stichting LAC voert een transparante bedrijfsvoering. Hierover wordt verantwoording afgelegd door middelen van het jaarverslag die op de website wordt gepubliceerd. Daarnaast wordt projectmatig verantwoording afgelegd door middel van een (financieel en inhoudelijk) verslag.

De stichting neemt kwaliteit als uitgangspunt bij al haar projecten en activiteiten.

Code of Cultural Governance

De Governance Code Cultuur 2019 is een instrument voor goed bestuur en toezicht in de cultuursector. Stichting LAC onderstreept de acht principes uit de governance code cultuur 2019:

1. LAC realiseert haar maatschappelijke doelstelling door culturele waarde te creëren, over te dragen en/of te bewaren;
2. LAC past de principes van de Governance Code Cultuur toe en licht toe hoe zij dat heeft gedaan ('pas toe én leg uit'). LAC volgt de aanbevelingen op en wijkt daar alleen gemotiveerd van af ('pas toe én leg uit').
3. Bestuurders en toezichthouders zijn onafhankelijk en handelen integer. Zij zijn alert op belangenverstrengeling, vermijden ongewenste belangenverstrengeling en gaan op een transparante en zorgvuldige wijze om met tegenstrijdige belangen.
4. Bestuurders en toezichthouders zijn zich bewust van hun eigen rol en de onderlinge verdeling van taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden en handelen daarnaar.
5. Het bestuur is verantwoordelijk voor de algemene en dagelijkse leiding, het functioneren en de resultaten van de organisatie.
6. Het bestuur gaat zorgvuldig en verantwoord om met de mensen en de middelen van de organisatie.
7. De raad van toezicht voert zijn toezichthoudende, adviserende en werkgeversrol op een professionele en onafhankelijke wijze uit.
8. De raad van toezicht is verantwoordelijk voor zijn samenstelling en waarborgt daarbij deskundigheid, diversiteit en onafhankelijkheid.

Toepassing van de Governance Code door Stichting LAC

Principe 1 en 2: waarde scheppen voor en in de samenleving

De stichting kent de volgende maatschappelijke doelen:

Het bevorderen, onderhouden en ontwikkelen van kunstprojecten, meer in het bijzonder Land Art projecten in Drenthe en daarbuiten en het verrichten van onderzoek naar kunstprojecten, meer in het bijzonder Land Art projecten in Drenthe en daarbuiten.

De stichting tracht haar doelen te verwezenlijken door:

- Het ontsluiten van eerdere kunstprojecten, meer in het bijzonder Land Art projecten en het ontwikkelen van scenario's voor nieuw te realiseren projecten;
- Het organiseren van kunstprojecten in het bijzonder Land Art projecten;
- Het opzetten en beheren van een documentatieprogramma;
- Het verzorgen van Artist-in-Residence programma's.

Stichting LACDA is geworteld in Drenthe en opereert vanuit een programma waarbij ze steeds nieuwe allianties sluit met instellingen die passen bij de inhoudelijke agenda. De stichting maakt daarbij gebruik van de bestaande culturele infrastructuur in Drenthe en daarbuiten. Via deze samenwerking kan een ambitieus en vernieuwend programma rondom Land Art worden samengesteld.

Principe 2 en 3: Integer en rolbewust handelen

Stichting LAC hanteert, gezien de aard en de omvang van de activiteiten, het bestuur-model. Er is geen raad van toezicht. Alle taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden liggen bij het bestuur.

Stichting LAC werkt projectmatig. Voorafgaand aan elk project wordt overleg gevoerd met interne en externe belanghebbenden. Tevens wordt dan geïnventariseerd of er dilemma's zijn en mogelijke situaties van (ongewenste) belangenverstrengeling of tegenstrijdig belang. Een risico-inventarisatie en -beheersing en interne controle behoort tevens tot de taken die uitgevoerd worden aan het begin en gedurende de uitvoering van elk project.

Als er sprake is van tegenstrijdige belangen neemt de betrokken bestuurder niet deel aan de voorbereiding, beraadslaging, besluitvorming en uitvoering van deze zaken.

Belangen en Beloningsbeleid

De bestuurders en de leden van de raad van advies hebben geen zakelijke of artistieke belangen of relaties met Stichting LAC anders dan als bestuurder en lid van de raad van advies.

De bestuurders en de leden van de raad van advies ontvangen conform artikel 3 lid 5 van de statuten geen beloning voor hun werkzaamheden.

De bestuurders en de leden van de raad van advies laten het belang van de organisatie prevaleren boven eigen belangen en onthouden zich van persoonlijke bevoordeling van henzelf of hun naasten.

Principe 5 en 6: Zorgvuldig besturen

Het bestuur handelt bij de vervulling van zijn taak steeds vanuit het perspectief van de maatschappelijke doelstellingen van Stichting LAC. Het bestuur onderhoudt de contacten met interne en externe belanghebbenden en zorgt ervoor dat de artistieke integriteit en onafhankelijkheid worden gewaarborgd. Het bestuur houdt contact met de publieke en private financiers van de stichting. De bestuurders treden tevens op als ambassadeur en representeren de stichting bij externe gelegenheden.

Het bestuur heeft intern de taken, aandachtsgebieden en verantwoordelijkheden verdeeld, zoals hiervoor vermeld bij de bestuursleden. Deze verdeling is gebaseerd op de ervaringen, kennis en expertise van elk van de bestuurders.

De voorzitter bereidt, samen met de externe projectmanager, de agenda voor, leidt de vergaderingen en zorgt voor een zorgvuldige besluitvorming.

Er zijn geen medewerkers in dienst van de stichting. Voor projectmanagement vindt externe inhuur plaats. De vergoeding aan de projectmanager past bij de aard, omvang en maatschappelijke doelstelling van de organisatie en stemt overeen met wettelijke voorschriften en (waar van toepassing) subsidievoorwaarden.

Verantwoording

Het bestuur legt verantwoording af aan het maatschappelijk verkeer door middel van het opstellen en de publicatie van het jaarverslag op de website. Daarnaast wordt projectmatig verantwoording afgelegd aan subsidieverstrekkers en mogelijke andere externe belanghebbenden door middel van een (financieel en inhoudelijk) verslag van het desbetreffende project.

Principe 7 en 8: Goed toezicht uitoefenen

Stichting LAC hanteert, zoals gemeld, het bestuur-model. Er is geen raad van toezicht.

De bestuurders houden elkaar op stimulerende wijze scherp en toetsen bij voortduring of bij de uitoefening van de taken een zorgvuldige en evenwichtige afweging is gemaakt van de artistieke en zakelijke belangen van de stichting en de belangen van de interne en externe belanghebbenden.

Het bestuur is verantwoordelijk voor zijn eigen functioneren en bespreekt dit functioneren tenminste eenmaal per jaar door middel van een zelfevaluatie. Aan de orde komen daarbij in elk geval:

- Het realiseren van de maatschappelijke doelstellingen van de stichting;
- De strategie, identiteit en continuïteit van de stichting;
- De verhouding met publieke en private financiers;
- De dialoog met de interne en externe belanghebbenden;
- De naleving van wet- en regelgeving;
- De bedrijfsvoering, het risicobeheer en het zakelijk beleid.

Meer informatie

info@landartcontemporary.nl
www.landartcontemporary.nl

2. ACTIVITEITEN VERSLAG 2021

2.1 Broken Circle/Spiral Hill

Stichting LACDA is in 2018 benaderd door Lisa le Feuvre, directeur van een nieuwe stichting in USA die in het testament van Nancy Holt was voorzien genaamd Holt/Smithson Foundation.

Foundation: <http://holtsmithsonfoundation.org/>.

Het is een stichting die niet enkel het materiële erfgoed van Nancy Holt en Robert Smithson bewaart maar meer het mentale gedachtengoed en hun manier van werken als kunstenaars levend wil houden.

De stichting bestaat voor een bepaalde tijd, tot 2038, het jaar waarin het 100 jaar geleden is dat Robert Smithson werd geboren. Een moment waarop je zijn betekenis als kunstenaar op waarde kan schatten.

2018

Samen met Lisa le Feuvre heeft Land Art Contemporary in 2018 een expertmeeting georganiseerd bij STROOM Den Haag. Doel van de bijeenkomst was om kennis en ideeën uit te wisselen over de mogelijke toekomst van het kunstwerk Broken Circle/Spiral Hill (BCSH). Aanleiding was de mogelijke verkoop van de zandafgraving waardoor het kunstwerk op het terrein van een nieuwe eigenaar zou komen te liggen.

Ook staat de zandafgraving aan de vooravond van een herontwikkeling aangezien de ontgrondingsvergunning is beëindigd. De Holt/Smithson Foundation wil graag dat het kunstwerk behouden blijft omdat het een zeer belangrijk kunstwerk is in het oeuvre van Robert Smithson en tevens erg belangrijk is voor de huidige generatie kunstenaars. De expertmeeting vond plaats op vrijdag 7 december 2018 en er waren ca 20 mensen aanwezig. Onder de aanwezigen waren vertegenwoordigers van Rijksdienst Cultureel Erfgoed, Provincie Drenthe, Gemeente Emmen, Land Art Contemporary, Land Art Flevoland, STROOM, en een aantal academici, kunstenaars en curatoren.

2019

In 2019 is er een vervolg gegeven aan de samenwerking met Holt/Smithson Foundation. Samen met dit fonds is een projectplan opgesteld, The Future of Broken Circle/Spiral Hill.

Met diverse activiteiten wordt gewerkt naar 2021, het jaar waarin het kunstwerk zijn 50-jarig jubileum viert.

Sinds begin 2019 heeft zandgroeve Broken Circle/Spiral Hill een nieuwe eigenaar. Deze nieuwe eigenaar bezint zich op een nieuwe toekomst voor de voormalige zandmijn. Hiermee vangt tevens een nieuw hoofdstuk aan voor Broken Circle/Spiral Hill.

Op 29 november 2019 is in samenwerking met de gemeente Emmen, Holt/Smithson Foundation en CBK Emmen een excursie georganiseerd naar Broken Circle/Spiral Hill.

Door de Holt/Smithson Foundation is een bijdrage toegezegd van €7.000. Hiervan is €2.333 ontvangen in 2019 en de rest in 2020.

2020

In 2020 is verder gewerkt aan de jubileumplannen in samenwerking met Holt/Smithson Foundation. De fondswerving voor de plannen is in 2020 gestart. Bij Gemeente Emmen, Prins Bernhard Cultuurfonds, Mondriaan Fonds, Holt/Smithson Foundation en Provincie Drenthe zijn subsidieaanvragen ingediend. De ontwikkeling van de corona pandemie had veel impact op de ontwikkeling van de plannen.

2021

Viering 50-jarig bestaan

In 2021 is het 50-jarig bestaan van BCSH uitgebreid gevierd met een serie van 8 weekend openstellingen van het kunstwerk. Ivm versoepelingen rondom coronamaatregelen bleek het mogelijk om op zaterdag 19 juni een feestelijke bijeenkomst te organiseren in Emmen.

Open Weekenden

We hebben uiteindelijk acht weekendopenstellingen georganiseerd. De data hebben we afgestemd op de periode dat Into Nature ook in Bargerveen plaatsvond van 31 juli t/m 24 oktober. Bezoekers konden via de website: www.brokencircle.nl tickets bestellen voor bepaalde tijdssloten.

Begin juni hebben we met een groep van vrijwilligers een proef weekend openstelling georganiseerd om de logistiek en routing rondom de openstelling te bepalen. Dit bleek ontzettend nuttig te zijn.

Openingstijden

Openingstijden waren: zaterdag en zondag van 10.30 – 18.00 uur.

De volgende weekenden in 2021 was het werk te bezoeken:

31 juli/1 aug
7 aug/ 8 aug
21 aug/22 aug
28/29 aug
4/5 september
18/19 september
2/3 oktober
23/24 oktober

Tickets

Het was zowel voor CBK als LAC het meest praktisch om een onafhankelijk ticketsysteem op te zetten. We hebben gekozen voor Eventbrite als ticketsysteem omdat we hier goed verschillende data en tijdssloten konden integreren. Via de website: www.brokencircle.nl werd je doorverwezen naar de ticketsite van Eventbrite. Op de tickets stond informatie over aansprakelijkheid, actuele Coronamaatregelen en adviezen en de qr-code naar de audiotour.

Mensen konden ook een combinatieticket kopen bij Into Nature en bij ons voor een gecombineerd bezoek. Een bezoek aan *Broken Circle/Spiral Hill* was daardoor 2,50 euro goedkoper.

Publieksbegeleiding

Omdat het in verband met corona onwenselijk was om het kunstwerk in groepsverband te bezoeken, hebben we ons publiek op een aantal manieren voorzien van begeleiding: zowel gericht op het verstrekken van informatie ter plekke als op de unieke beleving van dit bijzondere landschapskunstwerk en de plek waar het is gesitueerd. Achteraf hebben we naar bezoekers een enquête gestuurd met vragen over hun ervaringen t.a.v. de openstelling. Daarnaast hebben we ook een gastenboek bijgehouden waar bezoekers hun ervaringen konden delen. Deze reacties en resultaten uit de enquête nemen we mee naar eventuele toekomstige openstellingen.

Brochure in NL/EN

We hebben een folder gemaakt in twee talen over *Broken Circle/Spiral Hill* met alle belangrijke ontstaansinformatie over het kunstwerk. Op de brochure stond een plattegrond en een qr code naar de audiotour. De brochure was beschikbaar voor bezoekers ter plekke en gaf informatie over het kunstwerk, de audiotour en de film *Breaking Ground*. Mensen vonden de brochure heel handig en prettig.

Audiotour in NL

We hebben Daniëlle Emans en Geert van de Wetering van Kostgangers gevraagd een audiotour te maken die de bezoeker tijdens het bezoek en de wandeling naar *Broken Circle/Spiral Hill* kon beluisteren via de eigen mobiele telefoon. In de audiotour vertellen diverse personen vanuit verschillende invalshoeken over het kunstwerk, het gebied waar het kunstwerk zich bevindt en passeren herinneringen aan het werk en een eerder bezoek de revue. Aan het woord komen Lisa Le Feuvre van Holt/Smithson Foundation, kunsthistoricus Anja Novak van de Universiteit van Amsterdam, muzikant Lee Rinaldo van Sonic Youth, geoloog Jasper Candel van de Universiteit Wageningen en Bonne en Linda de Boer van de Zand -en

Exploitatiemaatschappij van voormalig zandgat De Boer en Zippora Elders, curator van Sonsbeek 20-24. De audiotour is nog steeds te beluisteren via de website: www.brokencircle.nl. Uit de enquête die we hebben gedaan onder een deel van de bezoekers bleek dat de audiotour door meer dan de helft van de bezoekers is beluisterd en dat deze ook als waardevol werd ervaren.

<https://brokencircle.nl/explore>

<https://soundcloud.com/user-232009740-222976452/sets/audiotour-broken-circle-spiral>

Vertoning van de film Breaking Ground: Broken Circle Spiral Hill (1971-2011)

In de grote opslagschuur op het terrein was na het bezoek aan het kunstwerk de film *Breaking Ground: Broken Circle Spiral Hill (1971-2011)* te zien. Deze film van ca. 20 minuten (Engelstalig met ondertitels) zou een onlosmakelijk onderdeel zijn geweest van het kunstwerk. Helaas kon Smithson zelf de film niet realiseren omdat hij te vroeg omkwam bij een vliegtuigongeluk. In 2011 is de film alsnog door LAC gerealiseerd i.s.m. zijn weduwe Nancy Holt. Voor bezoekers bleek het zien van deze film een waardevolle toevoeging aan de beleving van het kunstwerk. In de week voorafgaand aan het eerste open weekend werden Nederland, België en Duitsland geteisterd door grote overstromingen en dat maakte Smithsons verwijzing naar de watersnoodramp in de film ineens weer heel actueel.

Vrijwilligers

We hadden dankzij een gezamenlijke oproep vanuit het CBK, LAC en vrijwilligerscoördinator Karin Siebring een groep van ca. 25 vrijwilligers verzameld. Daaronder waren studenten kunstgeschiedenis, inwoners uit Emmen die wel vaker vrijwilligerswerk doen bij o.a. CBK Emmen en personen uit de directe omgeving van de voormalige zandafgraving. Ook oud-medewerker Melle Muurling en diens zoon Orim waren bij veel open weekenden aanwezig. De vrijwilligers konden vanuit verschillende achtergronden verhalen vertellen over de locatie en het werk en dit werd door bezoekers erg gewaardeerd. Ook de persoonlijke ontvangst die deze vorm van openstelling mogelijk maakte, werd door bezoekers erg gewaardeerd. De vrijwilligers ontvingen een vrijwilligersvergoeding.

Randprogramma open weekenden

Viering 50ste verjaardag 19 juni 2021

Omdat de fondswerving voor het project positief was verlopen en ietwat versoepelde maatregelen rondom corona, hebben we besloten om op 19 juni de 50ste verjaardag van *Broken Circle/Spiral Hill* te vieren. Omdat Smithson zijn werk binnen de context van de Sonsbeek tentoonstelling Sonsbeek 71/Sonsbeek buiten de perken maakte, leek het ons mooi om ook aandacht te vestigen op 50 jaar Sonsbeek. Lisa Le Feuvre van HSF kon helaas niet naar Nederland reizen om het jubileum te vieren en zodoende besloten we om een kort filmpje te maken dat via diverse kanalen is verspreid. In het filmpje leggen we een relatie tussen *Broken Circle/Spiral Hill* in Emmen, Sonsbeek in Arnhem en Holt/Smithson Foundation in de VS. Het filmpje is nog steeds te kijken via de website *Broken Circle/Spiral Hill* en de social media kanalen. Daarnaast organiseerden we een feestelijke bijeenkomst bij *Broken Circle/Spiral Hill* op 19 juni. Hiervoor nodigden we onze subsidiegevers (Provincie Drenthe, Gemeente Emmen, Mondriaan Fonds, Prins Bernhard Cultuurfonds), samenwerkingspartners (CBK Emmen, Into Nature, K&C Drenthe, Sonsbeek) en netwerk uit. Sprekers bij de bijeenkomst waren o.a. gedeputeerde Cees Bijl, wethouder Robert Kleine, directeur Sonsbeek Steven van Teeseling, en Reyn van der Lugt en Anne Reenders van LAC.

De viering van het 50 jarig jubileum was tevens het moment dat we de open weekenden konden aankondigen.

Filmprogramma i.s.m. Into Nature

Into Nature vond in 2021 plaats rondom het Bargerveen en bood een uitgelezen kans om een groter publiek kennis te laten maken met *Broken Circle/Spiral Hill*. De gesprekken om beide activiteiten aan elkaar te verbinden werden al langer gevoerd. Toen uiteindelijk bleek dat door versoepelingen Into Nature ging plaatsvinden in de zomer van 2021 hebben we met elkaar afgesproken om de weekendopenstellingen te laten plaatsvinden in de periode van Into Nature, zodat bezoekers de gelegenheid krijgen om een gecombineerd bezoek te brengen aan zowel *Broken Circle/Spiral Hill* als aan de route van Into Nature. Hiervoor hebben we ook een combinatieticket mogelijk gemaakt. We hebben ook op locatie naar elkaar verwezen.

Daarnaast hebben we samen met het artistieke team van Into Nature, Hans den Hartog Jager, Judith Spijksma en Michiel van der Kaaij een mooi filmprogramma samengesteld rondom de films van Smithson en hun relatie met hedendaagse kunstenaars die deelnamen aan Into Nature.

Tijdens de filmavond op 4 september hebben we in het CBK Emmen de film *Spiral Jetty* getoond. Na een welkomstwoord door Merijn Vrij van CBK Emmen hield Anne Reenders van LAC een inleiding op de film en de relatie met *Broken Circle/Spiral Hill*. Na vertoning van de film heeft kunstenaar Navid Nuur gereflecteerd op het oeuvre van Robert Smithson in relatie tot zijn kunstenaarspraktijk en kunstwerk in Into Nature. Er waren ca. 40 mensen bij de avond aanwezig.

Fototentoonstelling van foto's van Jan Niks door CBK Emmen in Renssenpark

CBK Emmen realiseerde in afstemming met ons (LAC en HSF) in het Renssenpark in Emmen een 'blow up' fototentoonstelling van de foto's die Jan Niks maakte van *Broken Circle/Spiral Hill* in 1971. Daarbij is door Kostgangers een podcast gemaakt met een interview met Jan Niks ([link invoegen](#)). Bezoekers werden bij *Broken Circle* doorverwezen naar de fototentoonstelling in het Renssenpark en vice versa.

Boekpresentatie Gids voor Land Art in Nederland. 50 jaar landschapskunst

Gedurende de open weekenden werden we benaderd door Dré van Marrewijk die een gids had samengesteld over 50 jaar landschapskunst in Nederland. Na een paar gesprekken leek het ons leuk en zinvol om de lancering van deze gids te laten plaatsvinden in kader van het jubileum van *Broken Circle/Spiral Hill*. Samen met de uitgeverij Blauwdruk en Dré van Marrewijk zijn we tot een programma gekomen tijdens het laatste weekend van de openstelling. We hebben de boekpresentatie daarmee tevens aangegrepen als finissage.

Tijdens deze middag kwamen diverse sprekers aan het woord waaronder Sandra Smets (zij schreef de inleiding voor de gids), Dré van Marrewijk (auteur en samensteller van de gids), kunstenaars Paul de Kort en Merijn Vrij en Anne Reenders van LAC. De gids werd vervolgens aangeboden aan wethouder Robert Kleine van Cultuur en Harm Prins een van de eigenaren van het terrein. Onder de genodigden waren, naast de organisatie en vrijwilligers van de weekendopenstellingen, gasten van de uitgever en auteur. Daaronder bevonden zich veel erfgoed experts van de Rijksdienst Cultureel Erfgoed, gemeente en provincie.

Deze boekpresentatie en finissage hebben we voor 50 % gefinancierd.

Huisstijl en website

We hebben voor *Broken Circle/Spiral Hill* een nieuwe website ontwikkeld in een eigen huisstijl ontworpen door Jurjen Semeijn van I Have Pop: www.brokencircle.nl. Op deze site is alle actuele informatie over *Broken Circle/Spiral Hill* te vinden in het Nederlands en Engels. Via de website werden bezoekers voor het reserveren van een tijdsslot doorverwezen naar Eventbrite. De site verwijst ook door naar onze partners zoals HSF, CBK Emmen, K&C Drenthe en Into Nature.

De huisstijl voor de website is ook gebruikt op de brochures, flyers, advertenties, vlaggen, hesjes, affiches, bebording en petten voor vrijwilligers. Zie ook bijlage 2. De website blijven we gebruiken om ontwikkelingen rondom het kunstwerk te communiceren en kunnen we ook gebruiken bij eventuele toekomstige openstellingen.

Mediabereik

Ons publiciteitsplan was erop gericht om het publiek in Emmen en daarbuiten te informeren over het jubileum van dit bijzondere kunstwerk.

We hebben ons met name gericht op het lokale en nationale publiek, met de hulp van onze samenwerkingspartners. Gedurende de looptijd van de open weekenden was het nog lastig voor mensen om internationaal te reizen. Daarom hebben we nauwelijks geïnvesteerd in het bereiken van het buitenlandse publiek. Wel verwachten we dat hier nog veel potentiële bezoekers tussen zitten. We ontvangen momenteel nog wekelijks via de Broken Circle website vragen uit het buitenland over bezoekmogelijkheden aan het kunstwerk.

Free publicity

We hebben Michel Langendijk als persvoorlichter ingehuurd omdat hij veel ervaring heeft in het landelijke culturele mediaveld. We hebben op de dag van de viering van het 50 jarig bestaan een persdag georganiseerd waar journalisten van uiteenlopende media bij aanwezig waren. In de ochtend van 19 juni was er een live verbinding met NPO Radio 1 vanaf *Broken Circle/Spiral Hill*. Daarnaast zijn er meerdere keren persberichten uitgestuurd naar lokale, regionale en internationale pers. Dit heeft een mooie lijst met media aandacht opgeleverd. De berichten in de media werden vervolgens goed opgepikt. Ook werd er veel gedeeld via social mediakanalen (vooral Instagram en Facebook). Al voor het eerste weekend eind juli had de kaartverkoop een vlucht genomen en was de helft van het beschikbare tijdssloten verkocht.

Overzicht pers en media

Televisie

5 juni 2021, RTV Drenthe, Reportage, Wereldberoemd kunstwerk Emmen ter ere van jubileum open voor publiek

<https://www.rtvdrenthe.nl/nieuws/13725173/wereldberoemd-kunstwerk-emmen-ter-ere-van-jubileum-open-voor-publiek>

Radio

19 juni 2021, NOS radio 1 ochtendjournaal, Interview met Anne Reenders op locatie bij Broken Circle/Spiral Hill

20 juni 2021, OVT NPO Radio 1, Interview met Anne Reenders Broken Circle/Spiral Hill

<https://www.nporadio1.nl/fragmenten/ovt/2ec8f9be-93ec-4bd0-9b00-92f50fcbe367/2021-06-18-de-50e-verjaardag-van-een-verborgen-land-art-kunstwerk>

<https://www.vpro.nl/programmas/ovt/luister/afleveringen/2021/20-06-2021.html>

Print (en online)

16 juni 2021, De Volkskrant, Dit gigantische kunstwerk in Emmen is van niemand en toch bestaat het al 50 jaar – Bart Dirks

<https://www.volkskrant.nl/cultuur-media/alleen-in-drenthe-utah-en-texas-de-land-art-van-robert-smithson-is-na-50-jaar-nog-springlevend~b7746066/>

19 juni 2021, Dagblad van het Noorden, Niemand was geïnteresseerd – Joep van Ruiten

<https://dvh.nl/cultuur/Toen-was-vrijwel-niemand-ge%C3%AFnteresseerd-26887531.html>

29 juni 2021, Emmer Courant, Broken Circle/Spiral Hill bestaat 50 jaar en is tijdelijk open voor publiek – redactie

21 juli 2021, Het Parool, 50 jaar Broken Circle/Spiral Hill bij Emmen: landart van Robert Smithson tijdelijk opengesteld - Edo Dijksterhuis

<https://www.parool.nl/kunst-media/50-jaar-broken-circle-spiral-hill-bij-emmen-landart-van-robert-smithson-tijdelijk-opengesteld~b28dfc39/>

19 juli 2021, Trouw, Een confronterende IJsselbiënnale vol kunst bij hoogwater – Joke de Wolf

<https://www.trouw.nl/cultuur-media/een-confronterende-ijsselbiennale-vol-kunst-bij-hoogwater~be353fcc/>

Augustus 2021, Beelden Magazine, Broken Circle/Spiral Hill - 50 jaar – redactie

25 augustus 2021, De Groene Amsterdammer, Een landtong in een halve cirkel – Joke de Wolf

<https://www.groene.nl/artikel/een-landtong-in-een-halve-cirkel>

7 oktober 2021, NRC, Een kunstwerk als een open wond in de aarde – Wim Pijbes

24 oktober 2021, Dagblad van het Noorden, Broken Circle & Spiral Hill weer achter hekken – Joep van Ruiten

27 oktober 2021, Dagblad van het Noorden, Samenvallen met het landschap – Joep van Ruiten

Alleen online

7 juni 2021, Zo34, 50-jarig wereldberoemd kunstwerk open voor publiek

<https://www.zo34.nl/nieuws/4001/50-jarig-wereldberoemd-kunstwerk-open-voor-publiek/>

18 juni 2021, Museumtijdschrift, Wereldberoemd maar verborgen. 50 jaar Robert Smithson in Drenthe – Marina de Vries

<https://museumtijdschrift.nl/artikelen/nieuws/landschapskunstwerk-broken-circle-spiral-hill-in-emmen-bestaat-50-jaar/>

4 juli 2021, Designboom, Robert Smithson's monumental earthwork 'broken circle/spiral hill' opens in the netherlands

<https://www.designboom.com/art/robert-smithson-earthwork-broken-circle-spiral-hill-the-netherlands-07-03-2021/>

7 juli 2021, Surface mag, A Major Earthwork by Robert Smithson Comes on View in the Netherlands – Ryan Waddoups

<https://www.surfacemag.com/articles/robert-smithson-broken-circle-spiral-hill/>

10 augustus 2021, Mondriaanfonds, 50-jarig jubileum van het Land Art kunstwerk van Robert Smithson

<https://www.mondriaanfonds.nl/mogelijk-gemaakt/50-jarig-jubileum-van-het-land-art-kunstwerk-van-robert-smithson/>

25 augustus 2021, De Groene Amsterdammer, Een landtong in een halve cirkel – Joke de Wolf

<https://www.groene.nl/artikel/een-landtong-in-een-halve-cirkel>

25 augustus 2021, Exibart.com, Broken Circle/Spiral Hill di Robert Smithson cinquant'anni dopo – Simona Isacchini

<https://www.exibart.com/arte-contemporanea/broken-circle-spiral-hill-di-robert-smithson-cinquantanni-dopo/>

Advertenties, flyers, affiches en ansichtkaarten

We hebben begin juli een flyer verspreid via het CBK Emmen. Zo doende lag de flyer over de Open Weekenden bij culturele instellingen in het noorden, VVV's, vakantieparken en Into Nature.

We hebben de advertentiecampagne en affichecampagne beperkter uitgerold dan vooraf bedacht. Door het succes van de free publicity waren er nog maar weinig kaarten te verkopen en vonden we het jammer om veel publiciteitsmiddelen in te zetten, zonder dat mensen een ticket konden kopen.

Er hebben advertenties gestaan in:

- Metropolis M (banner op website en tijdschrift)
- Museumtijdschrift

Van 4 tot 13 oktober vond een affiche campagne plaats in Emmen, Assen en Hoogeveen. In totaal hingen er 110 affiches in A0 frames.

Ook hebben we een ansichtkaart laten drukken van *Broken Circle/Spiral Hill* die bezoekers konden meenemen als aandenken. Zie ook bijlage 2.

Film over Openstelling Broken Circle/Spiral Hill

Tijdens de laatste weekenden in oktober hebben we een jonge filmmaker Max Ploeg gevraagd om een korte film te maken van de Open Weekenden. We wilden hiermee een impressie geven van het bezoek en ook de ervaring van de bezoekers vastleggen. Het korte filmpje van ca 5 minuten is momenteel nog in postproductie en wordt binnenkort verspreid via onze social mediakanalen en komt ook te staan op www.brokencircle.nl.

2022

Hier schetsen we onze activiteiten in 2022.

Ontwikkeling educatieprogramma rondom Broken Circle/Spiral Hill

Samen met K&C Drenthe zijn we begonnen met de ontwikkeling van een educatief programma voor scholen in Drenthe over *Broken Circle/Spiral Hill*. K&C is hiervan de trekker aangezien LAC geen expertise op dit gebied in huis heeft. K&C wilde de ontwikkeling hiervan beleggen bij CBK maar hiervoor is op dit moment geen capaciteit. Daarom wordt dit nu met een andere partij verder uitgewerkt. We hopen dit najaar een pilot te kunnen draaien. We zijn voor het verder uitrollen van dit programma afhankelijk van de medewerking van de terreineigenaren en de ontwikkelingen van het gebied. We willen op termijn kijken hoe het CBK hier weer een rol bij kan vervullen.

Onderzoek cultuurhistorische waardestelling Broken Circle/Spiral Hill

Het afgelopen half jaar hebben we waarderend onderzoek gedaan naar het kunstwerk en op basis hiervan is een cultuurhistorisch waardestellingsrapport opgesteld. Hierbij hebben we advies ingewonnen van de Rijksdienst Cultureel Erfgoed. Dit rapport bevindt zich in de afrondende fase. Op basis van dit rapport kunnen overheden, eigenaren en stakeholders afwegingen maken hoe met dit culturele erfgoed om te gaan.

Internationale audiodocumentaire

In het verlengde van de film *Breaking Ground*, die ter ere van het 40-jarig jubileum van *Broken Circle/Spiral Hill* werd voltooid, werken we nog aan een internationale audiodocumentaire. We kiezen hiervoor om het werk op een andere manier te belichten en kiezen we voor een vorm die niet afhankelijk is van een plek. De bezoeker kan het audiowerk individueel beleven. Tegelijkertijd is het een vorm waarmee we veel inhoudelijke verdieping kunnen geven. De audiodocumentaire is daarmee een werk an sich. De audiodocumentaire van ca 35-40 minuten wordt een 'reis' die het verleden verbindt met het heden en zal als podcast worden verspreid. Met deze audiodocumentaire hebben we een internationaal publiek voor ogen: mensen die plezier ervaren wanneer ze in aanraking komen met nieuwe (denk)beelden die uitnodigen tot verdieping en verwondering. De audiodocumentaire wordt eveneens door Kostgangers gemaakt. Een verteller zal vanuit de persoon van Robert Smithson vertellen over zijn leven en denkbeelden. Dit script is gebaseerd op letterlijke citaten uit essays, brieven en interviews. Een andere verteller vertelt vanuit het perspectief van de grote steen die zo centraal terecht is gekomen in *Broken Circle/Spiral Hill*. Dit script wordt geschreven door schrijfster Iduna Paalman (geboren in Rolde) en de derde verteller vertelt het verhaal over *Broken Circle/Spiral Hill*. De audiodocumentaire wordt begin juli 2022 verwacht en zal ook internationaal worden verspreid.

Performance Lee Ranaldo

Sinds zijn bezoek aan *Broken Circle/Spiral Hill* heeft Lee Ranaldo – muzikant van de legendarische rockband Sonic Youth uit New York - het idee om op de locatie iets te doen. In 2020 ontwikkelde hij een aantal ideeën voor een performance bij *Broken Circle/Spiral Hill*. Door de coronapandemie zijn deze plannen nog niet verder uitgewerkt. We gaan het gesprek met hem hierover oppakken en kijken of we in 2023 wellicht iets kunnen organiseren. Dit hangt ook af van de mogelijkheden en ontwikkelingen van het terrein en de gesprekken met de terreineigenaren.

Internationale conferentie

In 2023 als de coronacrisis hopelijk achter de rug is, organiseert het nieuwe Kunstmuseum Flevoland een internationale conferentie over Land Art in Nederland. Als partners denken wij mee aan de invulling van deze conferentie. Wij vinden het belangrijk om het gesprek over Land Art in de breedte en internationaal te voeren. Het centrale thema waaraan we denken is: het begrip 'tijd'. Vanuit diverse invalshoeken en onderwerpen vragen we kunstenaars, academici, curatoren, museumprofessionals, programmamakers, beleidsmedewerkers hierop te reflecteren. Onderwerpen die we zeker aan bod willen laten komen: Land Art als erfgoed, beheer en behoud van de bijzondere Land Art Collectie in Nederland. Het programma wordt door de volgende samenwerkingspartners uitgewerkt: Kunstmuseum Flevoland, Holt/Smithson Foundation, Land Art Contemporary, Stichting Sonsbeek & State of Fashion, Universiteit van Amsterdam, Land Art Flevoland en de Rijksdienst Cultureel Erfgoed.

3. FINANCIEEL VERSLAG 2021

Balans per 31 december 2021

Debet			Credit		
	31-12-2021	31-12-2020		31-12-2021	31-12-2020
VLOTTENDE ACTIVA			EIGEN VERMOGEN		
1 Liquide middelen			3 Stichtingskapitaal	6.136-	6.309-
Rabobank, rekening-courant	39.549	21.238	4 Bestemmingsfondsen	44.831	26.374
Rabobank, rendementrekening	-	-	5 Resultaat boekjaar	160	173
1 Totaal liquide middelen	39.549	21.238			
VLOTTENDE ACTIVA			VLOTTENDE PASSIVA		
2 Te ontvangen bedragen	-	1.500	6 Crediteuren	695	2.500
Totaal:	39.549	22.738	Totaal:	39.550	22.738
			verschil	0	

Exploitatierekening 2021

Ontvangsten			Uitgaven		
	2021	2020		2021	2020
Subsidies en bijdragen:			Kosten Projecten:		
10B Palmenkolonie	-	-	20B Palmenkolonie	-	2.457
10C Land Art Making	-	-	20C Land Art Making	-	1.959
10D A Play of History	-	-	20D A Play of History	-	-
10E Broken Circle Spiral Hill	96.871	15.667	20E Broken Circle Spiral Hill	72.183	7.000
10F BCSH i.o.v. Provincie	9.075	9.075	20F BCSH i.o.v. Provincie	15.307	1.815
15 Bijdrage fam. Sanders	1.000	1.000			
Totaal:	106.946	25.742	Totaal:	88.330	14.058
			Resultaat voor bestemming	18.616	11.684
			Naar bestemmingsfondsen	- 105.950	- 24.742
			Van bestemmingsfondsen	87.493	13.231
			Resultaat na bestemming	160	173

Toelichting op de balans

1 Liquide middelen

Betreft het saldo van de rekening courant Rabobank ultimo boekjaar.

2 Te ontvangen bedragen

Dit betreft ultimo 2020:

- €1.500 te ontvangen van de familie Sanders inzake donatie onkosten nieuwe website.

3 Stichtingskapitaal

Nr.	Omschrijving	Stand 1 januari	Toevoegingen in het boekjaar	Onttrekkingen in het boekjaar	Stand 31 december
1	Bijdrage familie Sanders	20.000	0	0	20.000
2	Cumulatief resultaat voorgaande jaren	-26.309	173	0	-26.136
	TOTAAL	-6.309	-173		-6.136

Bij oprichting van de stichting is €20.000 ontvangen van de familie Sanders.

4 Bestemmingsfondsen

Dit betreffen van derden ontvangen gelden die hiervoor een bestedingsdoel hebben aangegeven.
Het verloop van de verschillende bestemmingsfondsen luidt als volgt:

Nr.	Omschrijving	Stand 1 januari	Toevoegingen in het boekjaar	Onttrekkingen in het boekjaar	Stand 31 december
1	Stichting Broken Circle	8.039	0	0	8.039
2	Project Landschap in het tijdperk	105	0	0	105
3	Broken Circle Spiral Hill	10.971	96.871	72.183	35.659
4	Project BCSH i.o.v. Provincie	7.260	9.075	15.307	1.029
	TOTAAL	26.374	105.946	87.490	44.831

Ad 1) Stichting Broken Circle

Deze stichting is ontbonden in 2013. LACDA heeft daaruit een bijdrage ontvangen van €8.039.

De stichting The Broken Circle had als doel het ontwikkelen en in stand houden van land art projecten en voorts al hetgeen met een en ander rechtstreeks of zijdelings verband houdt of daartoe bevorderlijk kan zijn, alles in de ruimste zin des woords. De doelstelling van deze stichting was van groot belang en sloot goed aan bij de doelstellingen van Stichting LACDA. Het bestuur van stichting The Broken Circle heeft in 2012 besloten deze stichting op te heffen, daar de drie bestuurders (de heren Rensen en Schaeffer uit Emmen en de heer Mikx uit Eelde) van deze stichting een vergevorderde leeftijd hadden bereikt.

Stichting LACDA heeft de doelstelling overgenomen binnen de kaders van wat mogelijk is. Tevens zal Stichting LACDA erop toezien dat de twee kunstwerken Broken Circle/Spiral Hill van Robert Smithson in Emmen en Stele van Ulrich Rückriem in Amsterdamsche Veld (eerder onder 'toezicht' van Stichting The

Broken Circle) worden beschermd voor zover dat binnen de mogelijkheden ligt. LACDA neemt de “ja maar” functie op zich, als onverhoopt vreemde beslissingen rondom die kunstwerken vallen.

Ad 2 t/m 4) Projecten

Zie hiervoor het activiteitenverslag.

5 Resultaat boekjaar

Dit betreft het resultaat van het boekjaar na toevoeging en onttrekking aan de bestemmingsfondsen.

6 Crediteuren

Dit betreft ultimo 2021:

- €695: te betalen nota inzake Broken Circle/Spiral Hill.

Toelichting posten op de exploitatierekening

15 Bijdrage familie Sanders

De familie Sanders heeft toegezegd jaarlijks een bijdrage van €1.000 te doneren ter dekking van de vaste kosten. Hier is in 2019 een aanvang mee gemaakt.

Voor een toelichting van de overige posten wordt verwezen naar het activiteitenverslag hiervoor.

